ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ“

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ՆԵՐԿԱՅ **1883** ԹՈՒԻՆ

կը հրատարակվի նոյն գիրքով և նոյն պրօգրամայով:

ՊՐՕԳՐԱՄԱ.

I. ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետօն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 րուբլ, վեց ամսվայ 6 րուբլ, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 րուբլ:
ՀԱՏՈՎ. համարները 5 կոպէկ:
ՀԱՍՑԷՆ. *Тифлисъ, редакція «Мшакъ».*

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքագլխի ընտրութիւնը:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Նամակ Թիւրքիայից:

ՔԱՂԱՔԱԳԼԽԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Թիֆլիսի գումայի համար ձայնաւորների ընտրութիւնները վերջացան: Այժմ նոր գումային մնում է գումարուել և ընտրել նոր քաղաքագլուխ:

Ով կը լինի քաղաքագլուխ,—այդ դժուար է առաջուց ասել: Մենք այստեղ ոչ ոքի վրա մատնացոյց անել չենք կամենում, միայն կուզենայինք մեր միտքը յայտնել թէ ինչ տեսակ մարդ պէտք է լինի քաղաքագլուխ:

Եթէ մի կողմից քաղաքագլխի պաշտօնի համար կանդիդատների մասին խօսելով շատերը սովորութիւն ունեն կրկնել, թէ քաղաքագլուխը պէտք է լինի ազնիւ մարդ և քաղաքում դիրք ունեցող անձնաւորութիւն,—ուրիշ կողմից կարելի է ցանկանալ որ քաղաքագլուխը լինի հ ա մ ո զ մ ո ւ ն ք ունեցող մարդ:

Համոզմունք ունենալը նոյնքան և աւելի հաւաստիւտ բան է, քան թէ դիրք և ազնուութիւն ունենալը: Իսկ քաղաքի կառավարութեան ու քաղաքի տնտեսութեան մէջ համոզմունք ունենալը կախված է մարդու հաստատ հայեացքներից տնտեսականութեան վրա, նրա այս կամ այն տնտեսական վարդապետութեանը պատկանելուց:

Մինչև այժմ մենք երբէք նկատած չենք, որ մեր քաղաքագլուխները և առհասարակ քաղաքային գործերի վարողները քաղաքային տնտեսութեան վերաբերեալ մի որ և է հաստատ ս ի ս տ ե մ ա ունենային: Ընդհակառակն, մեր եղած քաղաքագլուխների մեծ մասը, իրանք պատկանելով քաղաքային ազգաբնակութեան ունևոր դասակարգին, աւելի համակրութիւն էին ցոյց տալիս դէպի առևտրական դասակարգի նեղ շահերը, մեծ մասամբ անտես առնելով քաղաքային ազգաբնակութեան մեծամասնութեան շահերը:

Բացի արհեստաւորների դպրոցից մինչև այժմ ոչինչ չը կատարվեցաւ քաղաքիս չքաւոր, արհեստաւոր դասակարգի համար, բայց ձեռնարկութիւնների մեծ մասը աչքի առաջ ունէին միշտ, կամ աւելի էլ կասենք՝ ունևոր, բուրժուազական դասակարգի շահերը:

Մանաւանդ այդ ուղղութեամբ յայտնվեցաւ մեր քաղաքային ինքնավարութիւնը քաղաքագլուխ Մատինովի օրով: Նրա օրով ահագին փոխառութիւն արաւ քաղաքը և այդ փոխառութիւնից ստացած դրամագլխի մի խոշոր մասը, ինչպէս երևում է, արդէն ծախսված է: Բայց ինչ ձեռնարկութիւնների վրա է ծախսված. ոչ մինը քաղաքի ստորին դասակարգի, աղքատ ազգաբնակութեան համար չէ: Շինվեցաւ արդեօք մի աղքատանոց, մի անկելանոց, մի որ և է դպրոց չքաւորների համար, տրվեցաւ արդեօք, թէ կուզ փոխարինաբար, մի որ և է գումար արհեստաւոր դասակարգին որպէս հիմք մի խնայողական արկղ, մի փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւն, կամ մի արդիւնաբերող ընկերութիւն հաստատելու համար: Ոչ. առ այժմ կառուցվում է քաղաքային շքեղ տունը և դիտաւորութիւն կայ ջրանցք անցկացնել, որը այնպիսի կազմակերպութիւն կունենայ և հիմնված կը լինի այնպիսի սկզբունքների վրա, որ կը ծառայի միմիայն Թիֆլիսի Սօլօլակ ասված հարուստ թաղի մէջ բնակվողների պէտքերին, իսկ մեր աղքատ դասակարգը ոչինչ օգուտ չի ունենայ այդ ջրանցքից, քանի որ ինքն քաղաքը չէ շինում այդ ջրանցքը, այլ տալիս է կառուցանելու մի օտար ձեռնարկողին, որը կաշխատի որքան հնար է շատ շահ վերցնել այդ հիմնարկութիւնից և, ի հարկէ, իրան պարտաւոր չի համարի ձրիապէս ջուր մատակարարել քաղաքի աղքատ ազգաբնակութեան համար:

Վերջապէս այժմեան քաղաքագլխի ամ-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 28 դեկտ. 82

Պատրիարքը իր դիկտատորութիւնը խոհեմութեամբ կը գործէ, և թէպէտ հաւկցուց թէ այս անգամ «խարազանաւոր» պատրիարք պիտի ըլլայ, բայց ամիս մ'է դեռ անուշութեամբ կը գործէ, և այս ալ խելացիութիւն է հիմա:—Մեր երեսփոխանական գրութեամբ ազգին ամենէն կարևոր պաշտօնը, յետ պատրիարքական պաշտօնի, քաղաքական և կրօնական ժողովներու պաշտօնն է: Գիտէք թէ ինչ տպաւորութեանց ներքև և ինչ եղանակաւ ընտրուեցաւ հիմակուան քաղաքական ժողովը: Այս ժողովոյ անդամներէն շատերը հակառակ էին պատրիարքի և իրենց քուէն տուած էին Պատրիարքի տապալման: Պատրիարք սրբազանը անյիշաչար գտնուեցաւ և ամեն բան հանդարտ պահելու համար չուզեց որ այս ժողովքներն փոխուին: Այդ երկու ժողովներն հաստատ պահեց և անոնց հետ սիրով գործել սկսաւ: Իմաստուն գործ մ'է ասիկայ:—Այնուհետև պատրիարքը միաբանելով քաղաքական և կրօնական ժողովներու հետ գրագեցաւ ընտրել զանազան խորհուրդները, որք պիտի վարեն ազգին բոլոր ներքին գործերը: Այս զանազան խորհուրդներուն մէջէն ամենէն կարևորներն են դատական, տնտեսական և ուսումնական խորհուրդներն: Դատական խորհուրդը եթէ ուրիշ կերպ ընտրուէր, աւելի լաւ կըլլար: Մեր ամուսնական և ընտանեկան գործերն դատական խորհուրդէն կախում ունին: Ազգային վարչութիւնը շատ թեթև կերպով վարուեցաւ այս պարագային մէջ: Այս ընտրութիւնը կատարուեր էր պատրիարքի վերադարձէն առաջ: Պատրիարքը խոհեմութիւնը շատ առաջ քշելով այս դատական խորհուրդին ալ ձեռք չը դպաւ: Այս աղէկ բան մը չըրաւ:—Տնտեսական խորհրդոյ ընտրութիւնը դէշ չէ: Այդ խորհրդոյ գլուխը պ. Միհրան Սէթեան է որ այս ճիւղին մէջ մասնագէտ կը սեպուի: Պատրիարքարանը պարտքի տակ է, հասոյթներն նուազած են, խառնաշփոթութիւնը կը տիրէ:—Տնտեսական խորհուրդը ասոնց դարման պիտի ընէ: Բայց առ այժմ պէտք կայ 400 ոսկոյ (3700 րուբլի) և փոխառութիւն մը պէտք է ընել: Բայց որչափ դժուար է փոխառութիւն մը ընել: Պատրիարքարանը ամեն բան կրնայ ունենալ բացի վարկէ: Աւելի դիւրին է Թիւրքաց Հայաստանի անկախութիւնը յուսալ, քան մեր պատրիարքարանի դրամական մեծ վարկ ունենալն: Այս փոքրիկ փոխառութիւնը թերևս յաջողի: Անցեալ տարին երկու հազար րուբլիի փոխառութիւն մը եղած էր, բայց դեռ չէ վճարուած ամբողջապէս:—Պատրիարքարանի պարտքին մէջ 600 ոսկի կայ, պատրիարք սրբազանի պահանջը մէկ տարուան համար: Սակայն սրբազանը որոշեց չընդունել այդ գումարը քանի որ ինքն մէկ տարուան մէջ ազգին պատրիարքութիւն չէ ըրած: Այն հազար ոսկին, զոր սուլթանը նուիրեց պատրիարքին, անոր ձեռք չը պիտի դպչուի և ապահով տեղ է: Մի վստահելի հայ սեղանաւոր դայն պահած է կարծեմ որ տուն մը առնուի սրբազանին: Հայոց պատրիարքի անձնական տունը շատ խեղճ է և ութը տարուան պատրիարքութեան միջոցին չէ կրցած քանի մը ոսկի խնայել տունը նորոգելու համար: Եթէ այդ փոքրիկ գումարը սրբազանին ձեռքը տրուի չարաթուան մը մէջ մէկ ոսկի չը մնար: Դեռ անցեալ օր մայր-եկեղեցին գանձանակին մէջէն նամակ մը կը գտնուի պատրիարք սրբազանի հասցէին: Այս հասցէին մէջ մարդուն մէկը կը յայտարարէ թէ մինչև կիրակի եթէ իրեն 50 ոսկի չը տայ սրբազանը, ինքն այդ խեղճ պարտը պիտի սպաննէ ինքզինքն: Նամակը սրբազանին կուտան, չենք գիտեր թէ ուզած գումարը տուաւ թէ ոչ, եթէ տայ ապահով այս չարթու մի քանի հազար հայեր ռեվօլվերներով զինուած կը շրջապատեն պատրիարքի կառքը և կը պոռան քիչ մը փոխելով, ռամկական բանաձևը «կամ քսակդ, կամ կեանքերնիս:»—Այսօր կիրակի է և չիտակը հետաքրքրութիւն չունեցայ թողուլ Օրթագիւղ տաք սենեակը և մինչև Գում-քաբու երթալ տեսնել թէ սա մեր մարդը գործ դրած է իր խորհուրդը:—Հաւանօրէն դաղտնի մի քանի ոսկի տալով լռեցուցած են:—Եթէ ամենեքն չը տային և մարդն ալ խելացիութիւն ընէր ինքզինքն սպաննէր, մեծ ծառայութիւն մը կը մատուցանէր ազգին, զի պատրիարքն ալ մեծ ձանձրոյթէ կազատէր: Ալ ոչ ոք կը համարձակէր սպառնալիք ընել:—Դանք մեր գործին: Պատրիարքարանը դրամական դժուար վիճակի մէջ է և տնտեսական խորհուրդը պիտի աշխատի բարեկարգել այդ վիճակը: Յաջողութիւն մաղթենք:—

Ուրիշ կարևոր գործ մ'ալ կրթական խորհուրդն է, կամ ինչպէս կըսեն «ուսումնական խորհուրդը»: Այս խորհուրդը կոչուած է հսկել և աջակցել ազգային կրթութեան զարգացման: Սահմանադրութեան հաստատութիւնէն ի վեր այս խորհուրդը կայ, բայց մինչև հիմա ոչինչ ըրած է: Բայց երբ ոչինչ կըսենք, կատարելապէս ոչինչ է:—Հիմակուան նոր խորհուրդը լաւ տրամադրութիւններ ունի: Բաւական չէ տրամադրութիւններուն լաւ ըլլալը: Պիտի յաջողի, կարող է: Ազգային վարչութիւնը ընտրեց այս խորհուրդը, մեր ունեցածներուն մէջէն: Մասնաւոր մարդեր ստեղծելու կարող չէր: Աւելի յարմարագոյն անձեր կան եթէ, անոնք ալ կամ բանի գործի տէր մարդեր են, կամ պաշտօն ընդունելու տրամադիր չեն: Ընդունողներուն գոհողութիւն մը կընեն, ուստի անէ ալ գոհ ըլլանք:—Դուք կրթական խորհուրդով շատ կը զբաղիք, ուստի ներկայացնենք ձեզ թէ որոնք են Թիւրքիոյ հայոց կրթական անօրէններն:—1-ն պ. Համբարձում Խիւէքճեան: Ինչպէս կան գոյականներ որ բնականէն իրենց ածականներն ունին, և այդ գոյականը բռնած ժամանակը ածականը անմիջապէս ետևէն պիտի բռնի, այսպէս ալ պ. Խիւէքճեանի անունը բռնած ժամանակը օրէնք եղած է յարել «Ազգիս առաջին մանկավարժը»: Թէ պ. Խիւէքճեան որ աստիճան յաջողակ մանկավարժ է, այդ ես չեմ կրնար ըսել այն զօրաւոր պատճառին համար թէ՝ մանկավարժութեան արուեստին Ա. Բ. Գ-ը ինձ անծանօթ է: Սակայն եթէ ստոյգ է որ «ձայն բազմաց ձայն Աստուծոյ է» այն ատեն տարակոյս չը մնար պ. Խիւէքճեանի առաջին կարգի մանկավարժ մը ըլլալուն: Թէ համալսարանական վկայագիր մը ունի թէ ոչ, այդ երկրորդական խնդիր է: Պօլսոյ մէջ միայն բժիշկներէն է որ երբեմն վկայագիր կը պահանջեն, ուրիշ ամեն պարագայի մէջ ազատութիւնը կատարեալ է: Բայց պ. Խիւէքճեան վկայականներու լաւագոյնը ունի: Ռուսաստանցի է: Ռուսաստանցի հայ մը հետևեալ երեք յատկութիւններէն մին պէտք է անպատճառ ունենայ: Երբ Ռուսաստանցի հայ մը Պօլիս կուգայ, նա կամ հարուստ է, կամ զինուորական է, կամ մանկավարժ է: Եկողը ազատ է ինքզինքն ներկայացնել այս երեքներէն մին: Պ. Խիւէքճեան երբ Պօլիս եկած է այս երեք յատկութեանց վերջինը ընտրել ամենէն օգտակար համարած է: Չը մոռնանք ըսել որ այն ատեն տակաւին չէր ստեղծուած ռուսաստանցի հայուն ուղևոր—գրագէտի տիպը, littérateur—touriste, այդ տիպը նոր ստեղծեց երջանկայիշատակ Ցարին: Պ. Խիւէքճեան կընտրուի Նուպար-Շահնազարեան վարժարանի տնօրէն: Անոր և այսր իր ատողը չը խաւարեցաւ: Պ. Խիւէքճեան բաւական ատեն Եւրոպա մնաց և իր արուեստը կատարելագործելու հետամուտ եղաւ: Ամեն հաշիւներն ընելով կը կարծենք որ անիրաւարար չէ որ լաւ համբաւ մը վայելած է: Փափագելի էր որ Հայաստանի կրթական վիճակն ալ ուսումնասիրած ըլլար

բողջ չորս տարվայ գործունէութեան պտուղը այն պրօէկտն է, որ արդէն մշակվեցաւ և առաջարկվեցաւ հաստատութեան։ Մենք խօսում ենք քաղաքային բանկի մասին, որի կանօնադրութիւնը Սկօպինի և Վլադիկավկասի քաղաքային բանկերի կանօնադրութիւններին կատարելապէս նման է, և որ հիմնվում է հետևեալ հիմնական սկզբունքի վրա. քաղաքային կրեդիտից օգուտ քաղել և տալ միջոց շահվել այդ կրեդիտից միմիայն ունևոր, այն էլ առևտրական գործերը կամ կապալները և սրա նման ռիսկ ներկայացնող ձեռնարկութիւնները վարող անձանց, իսկ նոյն բանկի գոյութեան համար պատասխանատու դարձնել ամբողջ քաղաքի ազգաբնակութիւնը, որի բոլոր կայքերը կը ծախվէն աճուրդով, եթէ քաղաքային բանկի գործերը վարող պարոնները սնանկանան, ուրեմն պատասխանատու դարձնել բանկի գոյութեան համար այն չքաւոր մեծամասնութիւնը, որ երբէք օգուտ չէր քաղում այդ բանկից։

Ահա ինչ վտանգաւոր ձեռնարկութիւններ սկսվեցան քաղաքագլուխ Մատինօվի օրով։ Ասում են որ եթէ քաղաքային բանկը հաստատվէր, մեր քաղաքային վարողները մինչև անգամ իրանց մէջ նշանակած ունէին Ուսպրավայի անդամներից մինին այդ բանկի կառավարիչ։

Թող հասկանան այժմեան ձայնաւորները թէ դէպի ուր էր տանում մեզ քաղաքագլուխ Մատինօվ և նրա Ուսպրաւան իրանց քաղաքային փոխառութեամբ, իրանց ջրանցքով և իրանց քաղաքային բանկի պրօէկտով։ Դժուար չէ գուշակել. դէպի նոյն սնանկութիւնը, որին հասան Ռուսաստանի մի քանի այլ քաղաքներ, նոյն տեսակ համարձակ վարողներ ունենալով, ինչպէս մեր այժմեան քաղաքային վարողները։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 28 դեկտ. 82

Ագուլիսի օրիորդաց ուսումնարանը բացվեց 1867 թւին։ Նոյն ժամանակից սկսած հասարակութիւնը ուշադրութիւն դարձրեց աղայոց և օրիորդաց հագուստներին միաձևութիւն տալու, որպէս զի, ինչպէս այդ շատ ճիշտ կերպով նկատված է, հարուստի շքեղ հագնված զաւակը չարհամարհէր աղքատի որդուն իր անպաճոյճ զգեստի պատճառով, բայց այս բարի ձգտումը չէր իրագործվում և ուսումնարանին այցելողի վրա անախորժ ազդեցութիւն էր անում, մանաւանդ, երբ տեսնում էր ձրիավարժ աշակերտուհեաց պատառոտված հագուստներով։ Պարոն Նիկողայոս Տէր-Ղևոնդեանցը նոյն ուսումնարաններում ուսուցիչ եղած ժամանակը, կարծեմ դեռ 1872 թւականին, եռանդով աշխատում էր հագուստներին միաձևութիւն տալու։ Նոյն թւին, քննութիւնը վերջանալուց յետոյ՝ ըստ սովորականին հանդէս եղաւ (ակտ). երբ պ. Տէր-Ղևոնդեանցը մի ճառ կարդաց միաձևութեան վերաբերութեամբ և ցոյց տուեց միաձև հագուստի կարևորութիւնը, մանաւանդ այնպիսի մի ուսումնարանի աշակերտուհիների համար, ուր անխտիր ուսանում են ամենահարուստ մարդու դստեր հետ՝ ամենաաղքատ մարդու աղջիկը ևս, նոյն ժամին իմ մայրս, տիկին Թագուհի Մահտեսի Գալստեան Արասխանեանցը, ցանկութիւն յայտնեց և խոստացաւ իւրաքանչիւր տարի ձրիավարժ աշակերտուհեաց մի քանիսին միաձև հագուստ տալ, և կատարեց իր խոստումը։ Մինչև անգամ, պատահում էր այնպիսի տարի, երբ 15 կամ 18 խեղճ և աղքատ ընտանեաց որդիք օգտվում էին նրա ընծայած հագուստներով։ Այն ժամանակից սկսած շարունակ մինչ 1881 թիւը մայրս սրբութեամբ իր խոստմունքը կատարեց։ Բայց անցեալ տարի հագուստի համար ճոթ գնելով՝ յանձնում է Նախկին հոգաբարձուներին, որ բաժանեն 17 ձրիավարժ աշակերտուհեաց։ Մի քանի ժամանակից յետոյ՝ մայրս տեղեկանում է, որ ձրիավարժներից մի քանիսին չեն բաժանված շորեր, այլ ուսումնարանի վարչութիւնը ըստ իր կամաց այնպիսի օրիորդաց է զգեստ տուել, որք բոլորովին կարօտ չեն եղել և հետևապէս նուիրողի նպատակին միանգամայն հակառակ։ Ուստի մայրս նկատելով որ իր նպատակին հակառակ են վարվում, գրաւոր դիմում է նախկին հոգաբարձուաց, և խնդրում է յայտնել, թէ արդեօք իր նուիրած հագուստը քանի աշակերտուհեաց են բաժանել և որոնք են այդ աշակերտուհիները։ Պ. պ. հոգաբարձուք՝ մոռանալով քաղաքավարութեան տարրական կանոնները և զրկված անձնական կրթից, անվայել կերպով պատասխանում են մօրս թէ՝ «վարչութիւնը արդէն կարգադրած է և իր իրաւունքից է կախեալ, ում կամենայ նրան կը բաժանէ, դուք իրաւունք չունէք հարցնելու։» Խնդրեմ յարգելի ընթերցողաց ուշադրութիւն դարձնել հոգաբարձուաց այնպիսի անվայել պատասխանին և այն էլ մի տիկնոջ, արդեօք ինչ սրտով նուիրողը շարունակէ իր խոստմունքը կատարել։ Վասն որոյ և մայրս շնորհիւ Նախկին հոգաբարձուաց անքաղաքավարի վարմունքի իրան անպատված համարելով, դադարեց այնուհետև նուիրել իր խոստացածը։

«Մշակի» էջերում արդէն մի քանի անգամ այս հարցի վերաբերեալ երեք տողներով յօդուած կար գրված։ Երևի պ. նամակագիրը տեղեակ չէ հանգամանքներին, եթէ ոչ նա իրան չը պիտի թոյլ տար ասելու թէ՝ տիկին Արասխանեանցը իր խոստմունքի համաձայն միայն մի տարի հագուստ նուիրեց։ Այս բառերից յայտնի երևում է պ. նամակագրի անձնական կիրք ունենալը, և նրա գըրածի արժէքը։ Արդեօք հարկաւոր է խորհուրդ տալ այդպիսիներին որ խնայեն միամիտ ընթերցողների հաւատը դէպի լրագրական խօսքը և բարեխիղճ կերպով վերաբերվեն դէպի փաստերը։ Ապա թէ ոչ՝ վիրաւորել մէկին, շօշափել սրա կամ նրա պատիւը և ոտնակոխ անել նոյն իսկ մարդասիրութեան անունով գործած բարերարութիւնները, աչկարայ անազնւութիւն է։

Եթէ պ. պ. նախկին հոգաբարձուք իրանց պատասխանում չը վիրաւորէին իմ մօրը, նա իր խոստմունքը, որ այնքան երկար տարիներ սրբութեամբ կատարեց, դարձեալ կը շարունակէր կատարել, բայց բարութիւն անել և այդ բարութիւնը վայելողներից անյայտնի անպատուութիւն տանել և յետոյ դարձեալ վերկենալ և պահանջել, որ անպատվածը շարունակէ դարձեալ անպատուութեանց առիթ դառնալ, այդ արդէն չափից դուրս է, կարծում ենք։ Վերջացնելով նամակս՝ աւելացնում եմ և այս. երբ նախկին հոգաբարձուք իրանց վիրաւորական խօսքերը հրապարակակով յետ կը վեր առնեն՝ մայրս իր խոստմունքը սրբութեամբ և ճշտութեամբ կը կատարէ որքան ժամանակ ինքը կեանք և կարողութիւն կունենայ։

Ս. Արասխանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Դարձեալ խնդրում ենք մեր բաժանորդներին «Մշակ» լրագրին գրվելու ժամանակ յիշել իրանց նամակի մէջ, որով փող են ուղարկում, ոչ թէ միայն իրանց անունն ու ազգանունը, բայց և հասցէն, այսինքն քաղաքի կամ գիւղի անունը։ Եթէ ոչ, մեզ շատ դժուար է գուշակել թէ որտեղ է ապրում բաժանորդը, երբ նա գրվում է այսպէս. «Ուղարկելով ձեզ 10 րուբլ բաժանորդագին, խնդրեմ հասցրէք մեզ «Մշակ» լրագիրը հետևեալ հասցէով. Միրզա Աբրամօվ։» Հիմա արի ու իմացիր թէ Միրզա Աբրամօվ ո՛ր գիւղում, կամ ո՛ր քաղաքումն է ապրում։

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ գրում են հետևեալը։ «Ձեր լրագրի համակրողների թիւը այս տարի անցեալ տարուանից շատ շատ է։ Ոչ մի արհեստական միջոց չէ կարող պակասեցնել այն համակրութիւնը, որ «Մշակը» ունի բոլոր գաւառական քաղաքներում և առանձնապէս և Նուխում։» Շատերը կամենում են այս տարի ստանալ «Մշակ» լրագիրը։»

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ հաղորդում են հետևեալը։ «Տեղիս գիշերապահները միանգամայն անյարմար և անպէտք են իրանց պաշտօնի համար։ Քաղաքի ամենից բանուկ, գլխաւոր ճանապարհի վրա չափ են այրում, տուն են այրում, ամբողջ ժամերով գողերը դարբասի տակը քանդում են, քարերը հանում, գերաններից դուրս են քաշում և գիշերապահը, այսու ամենայնիւ ոչինչ չէ իմանում, այն ինչ մի և նոյն ճանապարհի վրա առանձին գիշերապահ է նշանակված։»

—

Մի մասնաւոր նամակից որ ստացվեցաւ Թիֆլիսում Բատաւիայից (Ջավա կղզից) քաղում ենք հետևեալ հետաքրքիր տեղեկութիւններ, որոնք ցոյց են տալիս թէ որքան թափառական ոգին արմատացած է հայերիս մէջ։ «Ջավա կղզին պատկանում է հօլլանդացիներին, Ջավայի մի քանի քաղաքներում հայեր են բնակվում։ Դեռ 1688 թւին հայերը բաւական մեծ թւով գաղթեցին Բատաւիա քաղաքը, իսկ այժմ այդ քաղաքում մնացել են հայերից միայն 73 հոգի, որոնք ունեն մի եկեղեցի, Սուրբ Յովհաննէս անունով։ Սմարանգ քաղաքում հայերի թիւը 30 է, իսկ Սուրբայա քաղաքում 75 հայ կայ։ Սակաւաթիւ հայեր կան Ջավա կղզու և ուրիշ քաղաքներում։ Երկու տարի առաջ Բատաւիայում հայերը կազմեցին «Հայկեան Միաբանու-

---

ի մտոյ։ Անհատական տեսակցութիւններն զոր ունեցած ենք, մակաբերած ենք թէ պ. Խիլէքճեան լուրջ անձ մ'է և մտածելու կարող։ Յայտնի է հաշուի մէջ առնելու չէ վերջի օրերս բրած հրատարակութիւններն։—Կրթական խորհուրդը միաձայն աղաղակաւ զնա ընտրեց իրեն նախագահ։

Պ. Մ. Զ ե ր ա զ։ Ձեզ լաւ ծանօթ է։ Մանկավարժական խնդրոց մէջ բաւական ողջ գաղափարներ ունի։ փորձառութեան տէր։ Ջերմ աշխարհաբառեան։ Ձեզ համար շատ բնական է, որ աշխարհաբառը տիրապետած ըլլայ մեր մէջ, սակայն եթէ կարդաք պ. Զերազի «Ազգային դաստիարակութիւն» լաւ գրուածը պիտի տեսնէք թէ տակաւին քայլ առ քայլ մարտնչելու է, որ աշխարհաբառը արժանանայ դպրոցներու մէջ հայոց լեզու բուելու։ Պ. Զերազ ընտրուեցաւ ժողովին ատենադպիր։

Պ. Ռ է թ է ո ս Պ է ր պ է ր ե ա ն և պ. Յ ա կ ո բ Գ ո ւ ր գ է ն, երկրաբեան իսկ մեկխացիք։

Երբ այս պարոններու անունը տանք պէտք է գրաբառ բացատրութիւն մը տայինք։ Ջերմ, յոյժ ջերմ, գրաբառեան։ Եւ երիտասարդ են։!—Այս պարոններու վրա սակայ խօսած ենք, զի միշտ ի հանդէս են։ Դասատու-մնօրէններ են, իրենց յատուկ վարժարաններն ունին։ Գրագէտի համբաւ ունին։ Ձեմ բսեր ձեզ որ կարդաք իրենց գրածներն, զի ձեր մէջէն ամենէն աւելի համբերութիւն ունեցողը փորձանքի կենթարկուի։ Մէկ պարբերութեան մէջ կը տեսնէք երկու տող գրաբառ, մէկ տող աշխարհաբառ, քիչ մ'ալ բառին կէսը աշխարհաբառ, կէսը գրաբառ։ Եթէ իրենց ցոյց տաք մի գրութիւն գրուած այն աշխարհաբառովը զոր կը գրենք, արհամարհական ակնարկով մը մէկդի կը նետեն «անարգ ռամիկ» բացականչելով։ Այսպիսի գործական անձեր անդամակցելով կրթական խորհրդոյ պիտի տեսնենք գործնական արդիւնքներ։ Զերազ, Պէրպէրեան, Գուրգէնէ բաղկացած ժողով մը բաւական այլայլակ է։

Պ. Մ ե ղ պ ո ւ ր ե ա ն։ Մի պատկառելի դասատու։ Լաւ դպրոց մը ունի, աղէկ համբաւ ունի, օգտակար կրնայ ըլլալ։

Պ. Ն ո ր ի կ ե ա ն. Խալիպեան վարժարանի նախկին աշակերտներէն մին։ Ազնիւ երիտասարդ մը, ուսեալ։ Բայց կրթական խորհրդոյ մը մէջ որքան օգտակար կրնայ ըլլալ,—տեսնենք։

Պ. Յ ա կ ո բ ե ա ն. բժիշկ։ Որովհետև մեր ամեն գործերն կօրինակենք Փրանսացիներէն, ուրեմն անտեղի փոխառնենք մեր խորհրդական սովորութիւններն։

Յայտնի է բժիշկներն սկսած են բազմանալ անոնց հասարակական կեանքի մէջ, հետևաբար մենք ալ մեր ամեն խորհրդոց մէջ բժիշկ մը ունենալու ենք։ Բայց ամեն ատեն լաւագոյն բժիշկի չենք պատահեր։ Լաւագոյն իբր հայ, իբր մարդ։ Պ. Յակոբեան ճանչցուած է ազնիւ մարդ, ազնիւ հայ, ազգին համար աշխատելու փափագող և կարող։ Այս ուրիշներն կրնան. մենք մօտէն չենք ճանչեր որ աւելին խօսինք։

Կրթական խորհուրդը գործի ձեռք զարկաւ եռանդեամբ։ Գործելու շատ փափագ ունին, և բազմաթիւ ալ խորհուրդներ ունին։ Իցիւ թէ համաձայնին մէջերնին և բան մը ընեն։ Ամենէն առաջ նային որ գործնական մարդիկ ըլլան։ Միայն թէ մարդուս ձեռքը ըլլար գործնական կամ վերացական ըլլալը։

Պատրիարք սրբազանը, իբր սկզբնաւորութիւն ներքին գործոց բարեքման, հրաւիրեց Պօլսոյ հայ մեծատուններն ի ժողով։ Ամեն հրաւիրեալք ներկայ չը գտնուեցան, հոս առած էին թէ՝ դրամի խնդիր կայ։ Հրաւիրեալներէն որոնք որ ներկայ էին, սրբազանը բացատրեց անոնց թէ ինչ խեղճ վիճակի մէջ է Պատրիարքարանը, և ազգին պատիւը կը պահանջէ որ այդ չէնքը նորոգուի, կամ ուրիշ մը շինուի։ Բայց ասոր հասկցուց կեդրոնական վարժարանի մը պէտքը և ասոր ալ դրամի կարօտութիւն ըլլալը։ Ի՞նչ երկնցնենք, պատրիարք սրբազանը խնդրեց անոնցմէ, որ ստորագրութիւն մը բանան և հանգանակութեան ձեռնարկեն։ Ներկայք ստորագրեցին 1450 ոսկի (13400 ր.) և խոստացան հանգանակութիւնը շարունակել։ Բայց կարծենք թէ կարելի չը պիտի ըլլայ շատ աւելի բան մը ժողվել։ Մեղաւորը միայն տուողները չեն, այլ ուղղողներն ալ։ Ամենևին ներդաշնակութիւն մը չը կայ մեր գործոց մէջ։ Կատարեալ բ ա շ ի - բ օ զ ո ւ ք ո ւ թ ի ւ ն ը տիրած է, որուն մաքէն ինչ անցնի, ան կընէ, բայց թէ ուրիշին արդիւք կը ըլլայ թէ ոչ, ատիկայ մէկուն հոգը չէ։ Այսօր այնքան գործերու ձեռնարկուած է որոց ոչ մէկն ալ կանոնաւոր արդիւնք մը պիտի չունենայ։ Մենք կը կարծէինք որ պատրիարք սրբազանը և իր խորհրդականներն իրաց այս վիճակին դարման մը տանելու պիտի աշխատէին։ Իրաւ է որ ձգելու է անհատական ոյժերու և նախաձեռնութեանց խել մը գործոց կարգադրութիւնը, սակայն երբ ասոնք իրարու արգելք կըլլան, ազգին գլխոն պարտքն է համաձայնութիւն մը գոյացնել, ուղղութիւն մը տալ, առանց մանրամասնութեանց մտնելու։ Ահա ձմեռ ենք, տարեգլուխ է, բարեկենդանը կը մօտենայ, հանգանակութեանց յարմար ժամանակն է։ Ամենքը զօրութիւննին այս օրերու պահեր են, թէպէտ խառնաշփոթ ոյժեր։—Ահա պատրիարքը հարկ կը տեսնէ, և իրեն հետ ազգին փարթամներն ալ այնպէս կրնան, որ Պօլիս կեդրոնական վարժարան մը ունենանք։ Զգենք որ այսպիսի դպրոցի մը ապագան ապահովելու փափագ, կարողութիւն չը կայ, անզին Միացեալ ընկերութիւն մը ունինք, որ այսօր յուսահատութեան ձայներ կը բարձրացնէ, գործ մ'է ձեռնարկուած է, Հայաստանի համար մեծ օգուտներ ունի այդ ընկերութիւնը, սակայն պօլսեցիներն անփոյթ կիսակատար կը ձգեն, նոր բանի ետևէ կը վազեն։ Աւելի աղէկ չէ՞ մէկը կատարելագործելու ճամբու մէջ դնել, և անկէ ուրիշի անցնել։ Չէ, մեր բնութեան հակառակ գործած կըլլանք այն ատեն։ Մենք հայերս կապկի ախորժակ ունինք։ Միացեալ ընկերութիւնն ալ իր գլխուն ճարը պիտի տեսնէ, այն ալ պարահանդէս մը տալու կը ձեռնարկէ, այս իր պարտքն է, իր իրաւունքն է, սակայն բացուելիք կեդրոնական վարժարանին կը մնայ։ Ա՛ս բաւական չէ, ահա թաղային մէկ երկու դպրոց կը միանան, պարահանդէս մ'ալ անոնք պիտի տան, և եկեղեցի ամենէն առաջ։ Անոնք քիչով ալ գոհ կըլլան, սակայն ուրիշներուն տրուելիքէն կը պակսի, իսկ հիւանդանոցը ինչպէս մոռնանք, ատոր օգնելը սրբազան պարտականութիւն մ'է։ Հիւանդանոցի դրամական վիճակին ալ տատասելաւ։ Այժմ Ազգ. հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնն ալ լուր հանած է թէ՝ պարահանդէս մ'ալ ինքն պիտի տայ, կամ թէ մեծ հանգանակութիւն մը պիտի ձեռնարկէ։ Երուսաղէմի պարտուց յանձնաժողովն ալ հիմայ է որ շատ աշխոյժիւ կաշխատի։ Զգենք հարիւրաւոր մանր մունր ընկերութիւններն, այս վերի յիշածներնիս բաւական են խառնաշփոթութիւնը կատարեալ ընելու։ Պօլսոյ մէջ հանգանակութեան մասնակցողներն կուտան դրամ, շատ անգամ ոչ թէ համոզուած են գործին լաւութեանը, այլ սոսկ ուզելու ներկայացող անձին խաթերն համար։ Եթէ ազդեցութեան տէր բոլոր մարդիկն միանան մէկ կամ երկու գործի համար, այն ատեն աւելի մեծ արդիւնք կըլլայ, բայց մաս մաս բաժնուած հակառակը կըլլայ։—Ենթադրելով թէ մէկ ոսկի տալու հինգ հարիւր անձ կան Պօլիս, կամ թէ առ առաւելն հազար անձ, անոնք մէկ հատէ աւելի չեն տար, որի համար կըլլայ թող ըլլայ։ Արդ բաժնեցէք 500 կամ 1000 ոսկին հինգ մասերու, ոչ մէկ առնող օգուտ մը կը տեսնէ։ Բաց ասկէ խոշոր հարուստներուն խեղճ կատակութիւններն կան։ Օրինակով մը բացատրենք։—Երեք հոգի կը ներկայանան մեծ հարուստին և կը խնդրեն 10 ոսկի ($92^1/_4$ րուբլի) ի նպաստ Միացեալ ընկերութեան։ Հարուստը

թիւն» անունով Ջավայի հայոց մի ընկերութիւն, որի նպատակն է պահպանել ուսումնարաններ Ջավայում և օգնել որբերին, այրիներին և պանդուխտներին: Ընկերութիւնը ունի հարուստ կալուածներ: Սուրբ Յովհաննէս եկեղեցու մօտ բացած է հայոց ուսումնարան:»

—

Կարինից ստացված մասնաւոր նամակներից քաղում ենք հետեւեալ տեղեկութիւնները: «Էրզրումի հայերի վիճակը այս բոպէիս աննկարագրելի դառն է: Մանր պաշտօնեաները, որոնք թիւրք կառավարութեան հրամանով պէտք է խուզարկեն տները քաղաքական դաւադրութիւնը գտնելու համար, օգուտ են քաղում իրանց տուած իրաւունքներից, մտնում են հայերի տները, անպատուում են կանանց և աղջկերանց, աչքի տակ ընկածը վեր առնում տանում են, սրան նրան տանջում են դրա համար որ կաշառքներ տան, և այլն: Այն հայոց տպարանները, որոնք ձերբակալել էր կառավարութիւնը, ազատված են այժմ, քանի որ հայ-աւետարանականները ու մի քանի օտար քարոզիչներ հիւպատոսների միջնորդութեամբ յայտնեցին որ այդ տպարանները իրանց են պատկանում և ոչ թէ բռնվածներին: Պաշտօնեաները կամենում էին խուզարկել և Սանասարեան դպրոցը, բայց ռուսաց հիւպատոսը չը թողեց տալ: Նոյնպէս ուզեցին խուզարկել և ուսումնարանի ուսուցիչների բնակարանները, բայց օտար հիւպատոսները չը թողին տալ:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Տրապիզօն, 25 դեկտ. 82

Թիւրքիայի մէջ շատ բան անստուգութեան դատապարտեալ է: Քաղաքական և ազգային շատ լուր անստուգութիւն են: Այստեղ ամեն գործողութիւն գրեթէ իրարմէ անկախ են. իրար հետ կապ մը յարաբերութիւն մը չունին: Ինչու, որովհետև այդ բոլոր գործողութիւններու մէջ, այդ բոլոր տարաձայնութիւններու մէջ, գիտակցութիւնը չէ որ կը գործէ, այլ կամայականութիւնը և պատահմունքը: Անցեալ բազմաթիւ իրողութիւններ ասոծիս ճշմարտութիւնը կը հաստատեն, և ակներև կապացուցանէ զայն Կարնոյ վերջին խնդիրս: Ոստիկանութիւնը սկզբից ամենայն ջերմեռանդութեամբ ձերբակալութիւններ կընէր, կը չարչարէր ձերբակալուածները և մեծ կարևորութիւն կուտար այդ խնդրոյն, այժմ չենք գիտեր ինչ քամի փչեց, առաջուայ ընթացքին բոլորովին հակառակ դիրք մը բռնեց: Բայց երբ մի քիչ մտածենք, կը հասկընանք ինչ քամի փչած լինելը. յանկարծակի ոստիկանութիւնը խելքը գլուխը հաւաքեց և տեսնալով որ Կարնոյ խնդիրը մեծցընելը իրեն շահերուն հակառակ է, ամեն ճիգ թափեց և կը թափէ այդ խնդիրը ծածկելու:

Պօլսոյ «Վազթը» ամեն օր կը պօռայ թէ սուտ են Կարնոյ խնդրոյ մասին եղած բոլոր զրոյցները, և պաշտօնապէս կը հրատարակէ թէ առ բարձրագոյն Դուռը այս մասին ոչ մի տեղեկութիւն դեռ տրուած չէ: «Վազթ»-ին կը ձայնակցէր ազգօգուտ և պատուական «Մասիսը» մինչև ամսոյս 18-ը, որ այլ ևս իրականութիւնը չը կարողանալով կեղծել, հետեւեալ տողերը կը գրէ: «Կարնոյ առաջնորդ Գեր. Օրմանեանէն պատրիարքարան եկած գրութիւն մը կը ծանուցանէ թէ քանի մը ազգայինք առ թշնամութեան մատնութիւն ըրած են տեղոյն կառավարութեան ուրիշ քանի մը ազգայիններ մատնանիշ ընելով իբրև խռովարար: Կառավարութիւնը բնականաբար քննութիւն բացած է, և ձերբակալութիւնք եղած են, և մինչև իր նամակին թուականը քննութիւնք կարևոր արդիւնք մը չէր ունեցած: Կարնէն եկած ուղևորներէ կիմանանք թէ արդարև ձերբակալութիւնք եղած են, որոց թիւն հարիւրներով կը համրուի: Ձերբակալեալք Կարնոյ քաղքին և շրջակայ գիւղօրէից հասարակ ժողովրդեան դասէն են, իսկ տեղւոյն հայոց բարձրագոյն դասու մէջէն ոչ և է ձերբակալութիւն չէ եղած: Այդ ձերբակալութիւնք մատնութեան արդիւնք են, մատնութեան շարժառիթն ալ անձնական կրքերն են՝ որք դժբաղդաբար վերջերս ծագած են Կարնոյ մէջ: Նամակները Կարնոյ թղթատան մէջ քննութեան կենթարկուին: Առաջնորդարանն հսկողութեան ներքև է: Յիշեալ ուղևորք «Սթամպուլ» լրագրին մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց, զորս արտատպած ենք, ընդհանուր իմաստն ուղիղ կը գտնեն:» «Մասիսի» սոյն տողերը մինչև հիմա Կարնոյ խնդրոյ մասին իմ հաղորդած տեղեկութիւնները կը հաստատեն:

Ճամբորդներու միջնորդութեամբ՝ Կարնէն մեր ստացած վերջին լուրին նայելով, կառավարութիւնը՝ ձերբակալուածներէն 20—30 հատ պահելով՝ իբրև պարագլուխներ (իբրև առաջուայ կամմունիք հայ կամաւորներու սպայներ և գնդապետներ), միւսները բանտէն արձակած է:

Ճամբորդները կը պատմեն նոյնպէս թէ, կառավարութիւնը շատ մեղմութեամբ կը վարվի տեղւոյն հասարակութեան հետ և ձեռք անցուցած դաշնի գրութիւններուն գոյութիւնը կուզէ ծածկել և այս բոլոր եղելութիւնները ազգային խռովութեան մը արդիւնք ըլլալը կուզէ հաստատել: Բայց իզուր պիտի անցնեն իր աշխատութիւնները. յայտնի բան է Կարնոյ եւրօպական հիւպատոսք խնդիրը մանրամասնօրէն տեղեկագրած են իրենց կառավարութեանց և թիւրք լրագրաց ըրած յայտարարութիւնները թէ Կարնոյ խնդիրը սուտութիւն մէ, ոչինչ արդիւնք չի պիտի ունենայ: Թիւրք կառավարութիւնը կը կարծէ, ինչպէս կերևի որ եթէ խստութիւնները և ձերբակալութիւնները շարունակուին և տարաձայնութիւնները ընդհանրանան, հայ ժողովուրդը աւելի կը գրգռուի:

Սկիզբէն ուր էր տաճիկ կառավարութեան խելքը, որ այս ամենայայտնի ճշմարտութիւնը չէր գիտեր թէ «հալածումը տարածում է:» Հակառակ թիւրք կառավարութեան կամաց, Կարնոյ խնդիրը Տաճկաստանի բոլոր ժողովրդոց խօսակցութեան առարկան դարձաւ, ժողովրդական խնդիր դարձաւ:

Տեղւոյս տաճիկ հասարակութեան մէջ սոյն խնդիրը հետեւեալ կերպով կը պատմուի, իբր թէ Կարնոյ հայք խորհուրդ ըրեր են, երթալ թիւրք ճամիներու դռները բանել, երբ մահմեդականութիւնը աղօթելու համար հոն հաւաքուած է, և ջարդել անխնայ, բայց բարեբախտօրէն մէկ ծերունի հայի մը մատնութեամբ այս դժբախտութեան առաջքը առնուէր է: Այս տեսակ ուրիշ շատ զրոյցներ կը պտըտին մահմեդական հասարակութեան բերնին մէջ՝ որոց հաւատ ընծայել կարելի չէ:

Նախորդ նամակներիս մէկուն Խրիմեան հայրիկի մասին ճանբորդներէ առնելով յայտնած լուրս թէ հսկողութեան տակ առնուած է, դեռ ստուգուած չէ և մասամբ սուտ կը հանուի:

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Փարիզից հեռագրում են դեկտեմբերի 25-ին: Գամբետտայի թաղման հանդիսի ամբողջ ընթացքում լսվում էին. «Կեցցէ Ֆրանսիա», «կեցցէ հանրապետութիւն» աղաղակները: Գերեզմանոցի մուտքի մօտ արդարութեան մինիստր Դեվէ, կառավարութեան կողմից, ողջունեց մեծ քաղաքացու դիակը: «Այդպիսի մարդկանց կորուստը,—ասեց նա,—ազգային վիշտ է: Հայրենիքը սգաւորվում է այն որդու համար, որը իրան սաստիկ սիրում և պաշտպանում էր: Սէրը դէպի Ֆրանսիան, հաւատը դէպի նրա ճակատագիրը, և,—երբ ամեն յոյս կորաւ պատերազմի բարեյաջող վախճանի վրա,—վճիռը չը թողնել տալ Ֆրանսիայի ընկնելու երկրորդական պետութիւնների շարքը, նշանաւոր էին կացուցանում հանգուցեալի անմոռանալի, մեծ անձնաւորութիւնը: Բացի ազգասիրութիւնից, որ ոգևորում էր նրան ազգային ինքնապաշտպանութեան ժամանակ, չէր կարելի չը զարմանալ Գամբէտտայի քաղաքական հայեացքների բարձրութեան վրա և դէպի ժողովուրդը նրա ունեցած խորին յարգանքի վրա: Նրա կեանքը ամբողջապէս նուիրված էր Ֆրանսիայի և հանրապետութեան ծառայութեանը, որոնց նա չէր բաժանում, որպէս երկրի հաւատարիմ զաւակ: Հանգուցեալը խիստ վաղ փոխադրվեց դէպի յաւիտենականութիւն, բայց թողեց երկիրը ինքնավար, բարգաւաճ, ազատ, մէկ այնպիսի կառավարութեան իշխանութեան տակ, որը ամեն կողմից յարգանք է վայելում և բոլորովին արդարացի հռչակ ունէ: Երկու մեծ օգուտներ, որոնք հանգուցեալի անխոնջ հոգատարութեան առարկայ էին. հանրապետական կարգը ներքուստ և խաղաղութիւնը արտաքուստ, ապահովված են ապագայում: Այդպիսով ազգային պատմութեան հետ կապված Գամբէտտայի յիշատակը յաւիտեանս կապրի ամեն ազգասէրների սրտերում:»

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 յունվարի: „Прав. Вѣстн." լրագիրը հաղորդում է, որ Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեվիչ երէկ ուղևորվեցաւ Բերլին գերմանական թագաժառանգի արծաթէ հարսանիքին ներկայ գտնվելու համար: „Новое Время" լրագիրը հաղորդում է, որ երէկ Ս. Պետերբուրգի մէջ տօնեցին միտրօպօլիտ Ֆիլարետի հարիւրամեայ յօբելեանը: Բոլոր եկեղեցիների մէջ հոգեհանգիստներ կատարվեցան: Իսակիեվսկի մայր եկեղեցու մէջ Մօսկվայի միտրօպօլիտից կատարված մաղթանքից յետոյ հոգեհանգիստ կար, որ կատարեցին Ս. Պետերբուրգի, Կիեվի և Մօսկվայի միտրօպօլիտները: Այնուհետև Տրօիցկայա պօդվօրիէի մէջ միտրօպօլիտ Իօանիկիի մօտ հոգեհանգիստ կար: Քաղաքային դումայի դահլիճի մէջ հասարակական ընթերցանութիւն կար Ֆիլարետի մասին:

միայն մէկ ոսկի կուտայ, ներկայացողներն կը զանգատին, ամեն տարի 10 ոսկի կուտար այդ հարուստը, ինչու այս տարի մէկ կուտայ:

—Ի՞նչ ընեմ, իրաւունք ունիք, բայց անցին ու Երուսաղէմ կայ, վղի պարտք է, տալու ենք, ինը ոսկի ալ անոր պիտի տամ, մնաս չունի, ասիկայ մէկ տարի է, ինչպէս որ այս պարտքը կը տրուի, դալ տարի նորէն ձեզի է, այս տարի համբերութիւն: Նայեցէք, անցած տարի ձեզի հետ եկողներն ալ զատ առըր Երուսաղէմի համար կուգան:»—Այս պատասխանին վրայ ներկայացողներն ալ ըսելիք չունին, դուրս կելլեն: Երուսաղէմն ալ ազգի գործ է, ինչ ընենք:

Երկու օր վերջը Երուսաղէմի պարտուց մասնաժողովի անդամներն կը ներկայանան այդ հարուստին:—Ան ահա կը հանէ վշտացեալ դէմքով մը մէկ ոսկի մը կուտայ:—Ջանըմ, աս ինչ է կըսեն, քեզմէ տասը ոսկիէն պակաս չէինք առներ:—Իրաւունք ունիք, կըսէ հարուստը, բայց ձեզի համար 10 ոսկի պահած էի, Միացեալ ընկերութեան մարդիկը եկան ինը անանց տուի: Ինչ ընենք, պէտքի բան է, պէտքի բան է ան. հազարաւոր խեղճ տղայքներ կը նային, ինչ ընենք, ընդոր ձգենք:—Ինչ պատասխան տան եկողներն, եթէ ոսկի մը աւելի կըցան բըցնել՝ բաղդ կը սեպեն, դուրս կելլեն:

Քանի մը օր վերջը հիւանդանոցի մարդիկը կը ներկայանան, անոր ալ կը պատասխանէ, թաղային միացած դպրոցներու պարտահանդէսը: Աս ալ մէնակ այս տարի է ինչ ընենք: Ոսկի մ'ալ ասոր կուտայ:—Իսկ երբ թաղային դպրոցաց հանգանակողք գան, անոր ալ առաջ կը քշէ հիւանդանոցը, թաշկինակ մը աչքին դնելով և ողբալով անոր վիճակին վրայ:—Վերջապէս մեր հարուստը ամեն հաշիւ ընելով կը տեսնէ որ աւելի շահաւոր եղած է, հինգ ոսկիով գործը լմնցուցեր է, մինչդեռ ուրիշ տարիներ կրկնապատիկը կուտար:—Բամաննամ, զի շահեցիս:

Մեր ներկայացուցածը մէկ տիպ մ'է որ կատարելապէս ճիշդ պատկերը կը ներկայացնէ: Մէկ կողմէն սառկ տուողներու վատ տրամադրութիւնը, միւս կողմէ գործողներու աննպատակ գործելը ամեն ինչ խառնակ վիճակի մէջ կը ձգեն:—Ներսէս սրբազան մեծ ծառայութիւն մը պիտի ընէ ազգին եթէ այս վիճակին դարման մը տանել ուզէ:

Մեր Պօլսոյ հարուստներու անտարբերութիւնը ազգային գործերու համար սառկ տալու մէջ արդէն մեծ նախատինք մ'էր եղած ազգին: Ներսէս սրբազան քանիցս դառնապէս զանգատած էր այս մասին:—Քանի մը օր առաջ «Սթամպուլ» այս խնդրոյն ակնարկութիւններ ըրած էր:—Չենք գիտեր ինչ տպաւորութեան ներքև «Մասիս» պարտաւորութիւն համարեց անիրաւ դատի մը պաշտպանութիւն ընելով խծբծել «Սթամպուլի» գրածները:—Ահա չորրորդ օր «Սթամպուլ» կծու յօդուած մը կը գրէ, շատ իրաւացի կերպով գրուած: Այդ յօդուածը հեռու է մեզի պատուաբեր ըլլալէ և շատ պիտի կոտրէ օտարաց առջև հայոց վարկը: Բայց ինչ ընել, ուզածը բառը չուզածը կը լսէ: «Սթամպուլ» շատ կարևոր թերթ է, անօրինութիւնը անպզխացի է: Այդ թերթը հայոց բարեկամ եղած է միշտ. իր գրածներն ազդեցութիւն ունին, մանաւանդ կառավարական և դեսպանական շրջանակներու մէջ: Աւելորդ է ըսել որ «Սթամպուլ» չորս կամ հինգ հայ բաժանորդ ունի միայն:—Իրաւ է որ շատ հայեր «Սթամպուլ» կառնեն, բայց այդ նշանակութիւն չունի թերթին համար: Ձեռքէ առնողներն յայտնի չեն թէ որոնք են, և առնողներն ալ ազգային տեսակէտով չեն առներ, այլ «Սթամպուլ» ամենէն թարմ լուրերը կուտայ անոր համար կառնեն: Այդ յօդուածը ներփակեալ կը խրկեմ: Լաւ կընէ «Մշակ» թէ զորա թարգմանութիւնը հրատարակէ: «Սթամպուլի» այդ յօդուածին ամեն մէկ բառը ճշմարտութիւն է:—

Բոլոր փափագանացս հակառակ չը պիտի կըրնամ գրել այսօր կաթողիկոսական խնդրոյն և ուրիշ զանազան հարցերու վրայ. արդէն այս նամակը երկար եղաւ, և ես ալ հոգնեցայ. յաջորդով կը գրենք: Միայն նիւթ մը կայ զոր չեմ ուզեր անտես առնել:—Մեծ ուրախութիւն պատճառեց մեզ «Մշակ»-ի մէջ հրատարակուած նամակը, պ. Փիւրքճեանի Վիէննա գտած ընդունելութեան մասին: «Մշակ»-ի այդ թիւը ձեռքէ ձեռք պըտտեցուցին, և «Թերճիւմանը-էֆքեար» ամբողջապէս արտատպեց երէկ երեկոյ պ. Կըռօի նամակը:—Շատ անձերու, շատ ընտանիքներու հետ տեսնուեցայ. երկու երեք օր է, խօսակցութեան գլխաւոր առարկայն պ. Փիւրքճեան է: Տեսայ երիտասարդ պատկերահաններ որք կը հարցնէին ինձ պարոնի հասցէն, զի խրկեն իրեն իրենց խնդակցութեան նամակներ: Ես ալ գիտնայի հասցէն. իմացայ թէ հայերը իրենց զաւկներն չորս կողմերնին առած ուրախութեամբ այդ նամակը կը կարդան:—Ինչու ամեն առեն մեր ազգի դէշ կողմերն նայինք, ինչու սրտերնիս ուրախութեամբ չը լեցուի երբ կը տեսնենք ազնիւ զգացումներ: Չար նախանձ խոցուած հայ սրտերու մէջէն, մէկուն եղած պատիւը ամբողջ հայոց ուրախութիւն պատճառէ, զի ամենքս մէկ ընտանիք կը կազմենք:—Թող այս զգացումներն բազմանան ի մեզ, թող ամենքս ալ երջանիկ սեպենք ինքզինքնիս երբ մեզմէ մին պանծացնէ հայ անունը աշխարհի առաջ: Պիտի գայ արդեօք օր մը որ վարագոյր մը ձգենք տխուր անցեալին վրայ:—Յուսանք պ. Փիւրքճեանն մեզ մօտ ալ հիւր տեսնել:—Շատ գոհ ենք ևս որ պ. Փիւրքճեանի Եւրոպայի մէջ գտած ընդունելութիւնը հռչակողը մի այնպիսի գրիչ է ինչպէս պ. Կըռօյինը, պ. Կըռօ որ մեզ շատերուս կրնայ սովրեցնել գրելու արուեստ: Շատերը կուզեն իմանալ ինձմէ պ. Կըռօի ով լինելն, և երբ կըսեմ չեմ գիտեր, կը զարմանային որ ինչպէս «Մշակ»-ի աշխատակիցք միմեանց անծանօթ են:—Ամեն առեն որ «Մշակ»-ի մէջ պ. Կըռօյի նամակը կը տեսնենք մեծ գոհունակութիւն կը զգանք: Անցեալներն կը կարդայինք բարեկամաց շրջանակի մը մէջ Վիէննայի առողջարան մը նկարագրութիւնը զոր ըրած էր պ. Կըռօ: Այնքան հիացանք այդ կենդանի նկարագրութիւնէն որ մեր բարեկամներէն մին կըսէր «ձեզ բան մը ըսեմ, բայց մի խնդաք, պ. Կըռօ այնքան լաւ գրած է առողջարան նկարագիրը, որ իմ ալ հիւանդանալու փափագս կուգայ, որպէս զի այդ առողջարանը երթամ:»—Ուրեմն մեր բարեմաղթութիւններն կընենք պ. Փիւրքճեանի և պ. Կըռօյի: Ուրիշ ինչ կրնանք ընել:—Նաև շնորհակալութիւն պ. Շամչըդրանի որ այնքան զգացմամբ, այնքան յուզեալ սրտով Պօլսեցւոց կը ծանօթացնէր ձեր հայրենակից մի ազնիւ երիտասարդ, պ. Նալպանդեան: Կըսեն թէ մանաւորապէս ռուսաստանցի հայք միմեանց նախանձոտ են, բայց երբ կը տեսնենք որ գործնականի մէջ հակառակը ցոյց կուտան, շատ գոհ կը մնանք: Պ. Նալպանդեանի նկատմամբ պ. Շամչըդրանի գրած տողեր ազդեցին շատերու սրտին խորը:—Խրկեցէք մեզ Փիւրքճեաններ, խրկեցէք մեզ Նալպանդեաններ, բայց ի սէր Աստուծոյ, ձեզի պահեցէք Ցարդենները:

Յ. Գ. «Մամուլ» զաւեշտական թերթի խմբագիրը բանտ դրուած է կառավարութեան կողմէն և թերթը երկու ամսուան խափանուած:—«Սթամպուլ» այսօր 27 դեկտեմ. կը հրատարակէ մի նամակ Պօլիս բնակող Թիֆլիզցիէ մը, վերը ակնարկած հարուստներու խնդրոյն համար: Անգղիական «Խաւնն Էքսպրէս» հրատարակեց շատ կարևոր յօդուած մը կաթողիկոսական հարցի վրայ:

Հայկակ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 յունվարի: Վօլժսկօ-կամսկի բանկի իր սեփական բնակարանի մէջ տեղափոխվելու պատճառով Մօսկվայի ակցիօներները և հիմնադիրները ուղարկեցին բանկին խվերեան Աստուածամօր պատկերը: Այսօր պատկերի առաջ մաղթանք կատարվեցաւ և տօնվեցաւ բնակարանի փոխելը:

ՄՕՍԿՎԱ, 10 յունվարի: Հանդիսով տօնվում է միտրօպօլիտ Ֆիլարետի ծննդեան հարիւրամեակը:

ՄՕԳԻԼԷՕՎ, 10 յունվարի: Գարնանը կը սկսվի Դնէպր գետի մաքրվելը և յետոյ կը սկսվի նաւագնացութիւնը:

Ս. ՊԵՏՐՕՊԱՎԼՕՎՍԿ, 10 յունվարի: Երկու ձմեռները, որոնք ձիւնով առատ էին և վնասեցին դաշտերին, ծանր ազդեցութիւն գործեցին առևտրի վրա: Շատերը սնանկանում են:

ԼՕՆԴՕՆ, 10 յունվարի: Լօրդ Հարտինգտօն Դարուէնի մէջ արտասանած ճառով յայտնեց, որ աֆղանական էմիրը աւելի Անգլիային է հաւատում քան թէ Ռուսաստանին:

ՓԱՐԻԶ, 10 յունվարի: Ֆրանսիայի մէջ թագաւորող տան անդամներին աքսորելու մասին առաջարկութիւնը երևի կը մերժվի պատգամաւորների ժողովից: Գիւկլերկ յայտնեց, որ, եթէ այդ առաջարկութիւնը ընդունվի, նա և մինիստրութեան մի քանի ուրիշ անդամներ հրաժարական կը տան:

ԲԵՐԼԻՆ, 10 յունվարի: Վախճանվեցաւ Վիլհելմ կայսրի եղբայրը, իշխան Կարլ 82 տարեկան: Պալատական բոլոր տօները յետաձգված են:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 յունվարի: Յունվարի 7-ին Բարկում կղզու մօտ Համբուրգ շոգենաւ „Ցիմբրիա“ 380 ճանապարհորդներով և 110 ծառայողներով ծովը ընկղմեցաւ, դիպչելով անգլիական „Սուլտան“ շոգենաւին: Առ ժամանակ յայտնի է, որ միայն 39 մարդ է փրկված:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԻՐԵՐ անձրևի, ձիւնի ու ցրտի ժամանակ: ՄԱԿԻՆՏՕՇՆԵՐ (չը թրջվող վերարկուներ), կրադներ, պօլօվիկ, խալիչաներ, ֆուֆայկա, բրդէ ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ, ԴՐԱՊ և այլն: Անգլիական խանութի մէջ Արծրունու գալլերէյում:

2—10

ԵՐԿԱԹԷ

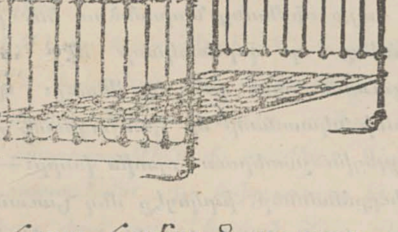

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ

Մի հոգու համար 8 րուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահճիներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ:
Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներով, երկաթէ ԴՐԻՉՆԵՐ, կոզպէքներ, թիեր, ադամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մատուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, րէվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ալբօմներ, կօնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն 25% աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

10—100

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՄՍԱՅԻ ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Գիրքը բաղկացած է 467 երեսներից

Թիֆլիսում վաճառվում է

„Մշակի“ խմբագրատանը.—„Կենտրօնական գրավաճառանոցում“ Միրիմանօվի տանը №№ 3 և 4. Պ. Զաքարիա Գրիգորեանցի „Կովկասեան գրավաճառանոցում“.— Պ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութում.— Պ. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են գիմել կամ յիշեալ տեղերը, կամ ուղղակի հեղինակին հետևեալ հասցէով:
ТИФЛИСЪ. Редакція „Мшакъ“.
РАФФИ.

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ

(MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷԱ №№ 156, 157, 158, 159 և 160.

Համեմատեցէք թէյ

1 ր. 10 կ.	թէյի հետ ամեն տեղ	1 ր. 30 կ.
1 „ 20 „	. . . .	1 „ 60 „
1 „ 40 „	. . . .	1 „ 90 „
1 „ 60 „	. . . .	2 „ 20 „
1 „ 80 „	. . . .	2 „ 50 „
ամենալաւը 2 ր.	. . . . .	3 „ ——

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման շօկօլադի և կակաօ-Ֆրայ էսսենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բաղրի կօնֆեկտների, Շեֆելդի դանակների, Տուրների գրիչների, Դաուի հրացանների, Վեկլիի րէվօլվերների, Բարնսբիի թամբերի, Մեկինի ամաններ, Կօլմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ալբօմներ և այլն և այլն:

49—100

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

(ԿՈՒԿԻԱ, ՍԻՄԷՕՆՕՎՍԿԻ ՓՈՂՈՑ, Տ. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻ):

Հիւանդները ընդունվում են ամեն օր:

Առաւօտեան 9—11 ժ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—վիրաբուժութեան և վեներական հ. և ԲՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—կանանց, երեխայոց և ներքին հ. 10—12 ժ. ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆՑ—ներքին հ. 12—1 ժ. աչքացաւի ԼԱՐԻՕՆՕՎ—ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի և ՌԷՅԽ—չորեքշաբթի և կիրակի:

Երեկոյեան 5—7 ժ. ՈՒՇԱԿՕՎ—երեխայոց և կոկորդի հ. երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ: Ջղային և հոգեկան հ. և էլեկտրա-բուժութեան ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆՑ—ամեն օր և, երբ խորհրդակից նոյն հիւանդութեանց համար, Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆ—երեքշաբթի և շաբաթ: Ընդհանուր բժշկական խորհուրդ (կօնսուլտացիա)—երեքշաբթի և շաբաթ 7—8 ժամի երեկոյեան: Գիշերօթիկ հիւանդներ:

Վարձ խորհուրդ երթեւեկներին—50 կոպ. կօնսուլտացիան— 3 ռուբ. չքաւորները—անվարձ:

Հիւանդանոցումը բնակվում է ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԸ:

Դօկտօր Բաբայեանը կը սկսի ընդունել հիւանդներին Յունվարի 8-ից. Յունվարին կը բացվի հիւանդանոցումը և Ջրաբուժական բաժանումն, որին կը ձեռնարկի բժիշկ Տելեաֆուսը:

(չոր. ուրբ.)

ԳԱԼԵՐԷԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻ, ԴՎՕՐՑՕՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ
ՊԱՀԵՍՏ ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ № 144.

СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ
№ 144, ГАЛЛЕРЕЯ АРЦРУНИ

Ծախվում են. մեծ քանակութեամբ և խիստ էժան, Վիէննայի ԹՕՆԷԹ ֆաբրիկայի ՄԷԲԷԼԻ ամեն տեսակ, նոյնպէս ՈՍԿԵԶՕԾ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ հայելիների համար և ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ, լուսանկարների համար ԱԼԲՈՒՄԻ թուղթ, Բէլգիայի ԱՊԱԿԻՆԵՐ պատուհանների համար, ամեն տեսակի, նոյնպէս ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ քար, ԹՈՒՋԵԱՅ ԱՄԱՆՆԵՐ էմալով, ՆԻԹՐԱԹ ԴԱՐՃԱՆ, ՈՍԿԻ և ուրիշ շատ ապրանքներ:

ՄԷԲԷԼ Վիէննայից, ԹՕՆԷԹԻ գործարանից, ստացվել է մեծ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ և ծախվում է ԱՄԵՆԱԷԺԱՆ գներով, Դվօրցօվայա փողոցի վրա, Արծրունու գալլերէում, ԱԲՕՎԵԱՆՑԻ տանտանի խանութում:

2—10

Գինը մէկ րուբլի:

ՄԻ ՀԱՏՈՐ ԻՄ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ I Երկու Մարդասպան. դրամա 5 գործ.:
II Պատիւ և գործ.:
III Կալանաւորի անցեալից. պօէմա:
VI Բանաստեղծութիւններ:

Կը հրատարակվի.—Հրատարակվելուն նպաստող տ. տ. և պ. պ. թող բարեհաճեն դիմել բաժանորդ ստորագրվելու պ. Եփրեմ Ծատուրեանի լամպային դէպօյում, կենտրօնական գրավաճառանոցում, պ. Ս. Պալիսօվի խանութում և այլն. ուրիշ քաղաքներում թերթերը գտնվում են զանազան պարոնների մօտ: Մկրտիչ Կօլմանեանց

2—5

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻ ՄԷԿԻՑ

ՍԿՍԵՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ:

„Ժուռնալ դ'Օրիան“ լրագրի հին բաժանորդներին դադարեցրած թերթի տեղ կուղարկվի այդ նոր հրատարակութիւնը:

„L'Oriental“ թերթի տարեկան գինը 8 րուբլ է, կէս տարվանը 4 րուբլ:

Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում դիմելով հետևեալ հասցէով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9

ԲԱՐՕՆ ՖՕՆ-ԿՈՒՋԵՆԲԱԽԻ ԱՊԱԿԷ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ հայտնում է. ԿՐԿՆԱԿԻ մեծութեան ՇԻՇԵՐ գինու և լիմոնադի համար 1,000 հատը 100 ր., նոյն տեսակի ԿԻՍԱՇԻՇԵՐ 1,000 հատը 85 ր. ԳԱՐԻԶՐԻ շիշեր 1,000 հատը 90 ր.: Նոյնպէս Ջրամաններ, ԲԱԺԱԿՆԵՐ, օղիի ամեն տեսակ ՇԻՇԵՐ և ապակի ամեն տեսակ պատկանելիքներ լամպաների համար և այլն գործարանը ծախում է ԱՄԵՆԱԷԺԱՆ գներով: Ապակէ ամանեղէնների համար դեղատների պահանջելուն պէս կուղարկվեն առանձին ցուցակներ: Քանակութեամբ վաճառվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, ԿՈՒԿԻԱ ՍԻՄԵՆՍԻ ԵՒ ԳԱԼԿԷԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ՄԷՋ:

6—6

ՂԱՐԱԲԱՂԻ

ԱՍՏՂԱԳԷՏԸ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԼԱՏՕՆ ԶՈՒԲՕՎԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ՐԱՖՖԻ

Թիֆլիսում գինն է 1 ր. 20 կ.
Թիֆլիսից դուրս . . . 1 ր. 50 կ.

Վաճառվում է

„Մշակի“ խմբագրատանը. „Կենտրօնական գրավաճառանոցում.“ Զաքարիա Գրիգորեանի „Կովկասեան գրավաճառանոցում.“ պ. Շահվերդեանի գրավաճառանոցում. պ. պ. Շահինեանցի և Տէր-Գրիգորեանցի ծխախոտի մագազիններում:

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ԱՋՔԻ ԱՌԱՋ ՈՒՆԵՑԷՔ որ տօներից յետոյ ԴԵՐԻԱՆԵՐԻ և ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐԻ պատուէրները ընդունում ենք առաջուանից 30% արժան: Գանօվսկի փողոցում տ. № 10 ԿԱՆԱՆՑ ԴԵՐՁԱԿ ԳՐԻԳՈՐ ԱՆԻԵԱՆՑ

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 11 Января 1883 года. Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. каз. д.